

Kütüphaneler ve Eğitim

Levy Straus, eğitimi en geniş anlamda “kültürün özümlemesi” diye, Laski, “eğitim bireyin gelişmesidir, eğitim kurumları gibi politik kurumların da bu amaca hizmet etmesi gerekir” diye, Whitehead, eğitim “bilgiyi kullanma sanatını öğrenme” diye tanımlıyor.

Unesco Halk Kütüphanesi Bildirgesi’nin 2. Maddesinde: “Bu bildirme Unesco’nun, halk kütüphanelerinin, eğitim, kültür ve bilgi aktarımının canlı itici gücü olduğu, insanlar ve milletler arasında barışı koruyan ve anlayışı sağlayan en önemli etken olduğu inancını beyan eder.” , 3. Maddesinde: “Halk kütüphanesi sürekli ve ömür boyu sürecek evrensel eğitimde, insanlığın bilgi ve kültür başarılarının değerlendirilmesinde demokrasi güvencesinin pratik bir göstergesidir” denilmektedir.

Bu bildirgelerden ve tanımlardan anlaşılacağı gibi eğitimin esas malzemesi olan bilgi ve kültür birikimini toplayan, işleyerek kullanıma hazır hale getiren, yeni bilgilerin üretilmesini sağlayan ve bunları saklayarak geleceğe ulaştıran kütüphaneleri eğitimden ayrı düşünmek olası mıdır? Bilhas- sa, insanın temel hak ve görevlerini insan onuruna yakışır düzeyde tutan demokrasi kültürünün öğretilmesinde, eğitimi sadece okulların dört duvarı arasında düşünmek mümkün müdür?

Eğitim bir süreçtir, insanın doğumundan ölümüne kadar sürer. Bilgi çağı denilen günümüzde, bireyin çağa ayak uydurabilmesi, değişimleri anında

algıyabilmesi, hak ve sorumluluklarını tam olarak bilebilmesi, bilgiden yararlanabilmesi ve onu sürekli olarak kullanabilmesi ile olanaklıdır. Bunun için çevresinde ihtiyaç duyduğu bilgiyi ona en az ücretle hızlı ve etkin bir biçimde sunan kuruluşlar olması gerekli. İşte burada kütüphaneler devreye girer.

Yaygın eğitim ve kültür kurumu olan kütüphanelerin, ilköğretimin sekiz yıla çıkarılması nedeniyle gündemin önde gelen maddesi olan eğitimle birlikte anılmaması, göz ardı edilmesi üzücüdür. Bu konuda herkes kadar kütüphanecilerin de günahı var diye düşünüyorum. Öyle görülüyor ki, gerçek güçlerinin ve sorumluluklarının tam farkında değiller.

Aslında okul öncesi, okul ve okul sonrası dönemde insanların eğitilmesinde kütüphanelerin önemli sorumlulukları vardır. 65 milyon nüfustan yaklaşık 15 milyonunun örgün eğitim kurumlarında eğitildiklerini varsayarak geriye kalan, 50 milyonun eğitim ve bilgi ihtiyacını hangi kurum, nasıl karşılayacaktır? Öncelikle bu soruyu çağdaş Türkiye yaratacağız diyerek ülke yönetimine talip olanlara sormak gerekir. Parti ve hükümet programlarında genellikle kütüphane konusu ya hiç geçmez ya da bir kaç sözcükle geçirilir.

Sonuçta; toplumsal bilinci gelişmemiş yeni fikirlere ayak uyduramayan, düşünme, algılama ve uzlaşma sorunları çözme yeteneği tam olarak gelişmemiş insanlarla demokrasi işlemiyor, insanlar siyasi istismarcıların eline düşüyor, çevre, trafik, sağlık vb. konularda kişisel ve toplumsal zararlar oluşuyor.

Asya kökenli Türk, İslam ve Anadolu Medeniyetleriyle yoğrulmuş ve uzun süredir sürekli bir biçimde Batı Medeniyetiyle temas halindeki toplumumuz bugün böyle olmamalıydı. Bu olumsuzlukların kökenindeki temel eksiklik örgün ve yaygın eğitim kurumlarına gereken önemin verilmemesi olsa gerek.

Toplumun kütüphaneciyi, gelen kitapları rafa koyan, isteyen olursa bu kitapları ona veren sıradan kişiler olarak algılaması, siyasetçilerin yandaşlarına, bir mevki vermesi gerektiğinde kolay şekilde kütüphaneleri düşünerek kütüphanecileri harcaması (mentalite, herkes kütüphaneciliği yapabilir. Halbuki üniversite düzeyinde kütüphanecilik eğitimi verilmektedir.) ücret olarak da en düşük düzeyde memur olarak görülmesi gibi olumsuzluklar kütüphanecilerin moral ve güven duygusunu sarsmıştır. Halbuki kütüphanelerimizde yararlanılması gereken önemli sayıda ve nitelikte fikir ve sanat eserimiz, meslek eğitimi görmüş, ya da uzun süredir kütüphanelerde çalışarak tecrübe sahibi olmuş moral ve güven duyguları yerine geldiğinde atılım yapmaya hazır kütüphanecilerimiz var. Bilgi çağı dediğimiz ve eğitime önem

verdiğimiz günümüzde artık kütüphane ve kütüphanecilere de gereken ilgiyi gösterelim. Artık devlet olarak “Kütüphaneler Kanunu” çıkaralım. Şu bilinmelidir ki güvenini, heyecanını ve moralini kaybetmiş kişilerle sistemin çalıştırılması mümkün değildir.

İnsanın fiziksel gelişiminin temeli 0-3 yaşında, kişilik yapısının temeli de 0-5 yaşında atıldığı ileri sürüldüğüne göre, çocukları 0-3 yaşları arasında dengeli beslemeli, 0-5 yaşları arasında da masal ve öyküler, oyun ve resimli kitaplarla eğitilmelidir. Eflatun, eğitimin amacı “bedenle ruh arasındaki ahengi sağlamaktır” der. Bu görevini kütüphaneler, çocuk yuvaları, ailelerle ilişkiye geçerek materyal yardımı ile yerine getirebilecekleri gibi bunyelerinde okul öncesi bölümler açarak da yerine getirebilirler. Gelişme psikolojisi, okuma yazma bilmeyen çocuğun dört yaşına kadar hızla gelişerek doruğa eren hayal gücünü resimlere bakarak, kendine göre yorumlar yaparak, masal ve hikaye uydurarak tatmin olduğunu kaydettiğinden genellikle masal, macera, keşif-icat, polisiye türünden hikayelere daha çok ilgi duyacaklarından kütüphanelerin bunların kasetlerini, çizgi filmlerini ve kitaplarını çevre çocuklarının hizmetine sunmalıdır. Bu yolla çocuklar okuma alışkanlığı da kazanacaktır. Küçük yaşlarda okuma alışkanlığı kazanan çocukların okulda da başarılı olduğu saptanmıştır. Bence örgün ve yaygın eğitim kurumlarının en önemli görevlerinin çocuklara yaşamları boyu sürecek okuma alışkanlığı kazandırmak olmalıdır.

Örgün eğitim döneminde de kütüphanelerin önemli görevleri vardır. Kütüphanesiz eğitim düşünülemez herhalde, kütüphaneler bir yerde okulların bilgiye ulaşma, araştırma laboratuvarlarıdır. Zaman zaman Milli Eğitim Bakanları ve eğitimle ilgili diğer kişilerin dile getirdiği okuyan, araştıran, sorgulayan ve üreten bir gençlik yaratacağız sözleri, kütüphaneler göz ardı edilerek gerçekleştirilebilir mi? Okuma ve araştırma nerede yapılacaktır? Tabi ki güncel bilgileri içeren, teknolojik araç ve gereçlerle donatılmış, etkin ve hızlı bir biçimde, güler yüzlü kütüphanecileriyle iyi ortamlarda hizmet veren kütüphanelerde. Ancak bugün için durum öğrenciler açısından da kütüphaneler açısından da pek iç açıcı değildir. Eğitim sistemimiz araştırarak öğretmek yerine ezberleterek öğretmeyi ön planda tutan, okumayı teşvik yerine soğutan bir yapıya sahiptir. Gelişmiş ülkelerde genellikle 8-9 senelik ilköğretim sistemi içinde aynı ders 1 sınıfta okutularak ders sayısı 3-5 ile sınırlıdır, bizde aynı ders hemen hemen her sınıfta okutulmakta ve ders sayısı da 10’nun üzerindedir. Bu durumda çoğu kez çocuk ders dışı kitap okumaya istek duymamaktadır. Diğer taraftan bir çok aile ve öğretmen ders dışı kitap okumayı teşvik yerine yasaklıyor. Aksine dersler ders dışı kitaplarla desteklenmeli, okumaya ve kütüphaneyi kullanmaya teşvik edilmelidir.

Öncelikle tüm okulların işleyen bir kütüphanesi olmalıdır. Kütüphane- si olmayan ya da yetersizliğinde bu açığı çevredeki halk kütüphaneleri ka- patmalıdır. Okul dışı zamanlarda öğrencilerin, boş zamanlarının geçirilece- ği yerlerin başında kütüphaneler gelmelidir. Bunun içinde kütüphaneler çevresinin birer kültür merkezi olma durumundadır. Bilhassa 14-20 yaş ara- sında gençlerin belli ölçüde kitaplardan uzaklaştıkları görüldüğünden onla- rı kütüphaneye çekerek, enerjilerini sarf edebilecekleri, spor, müzik, tiyatro vb. gibi etkinliklere yer verilmelidir.

Eğitimin genel olarak üç temel amacı vardır:

1. Bilgi
2. Hüner
3. İdeoloji aktarımı

Eğitim, bilgi aktarımı ile insanın kendini, çevresini tanımasını, öteki in- sanlarla ve doğa ile birlik içinde yaşamasını sağlar. Hüner akatrımı ile bir- likte niteliklerini geliştirerek işinde ve gücünde başarılı olmasını sağlar. İde- oloji aktarımı ile günümüzün insan merkezli temel hak ve görevlerini insan onuruna yakışır düzeyde tutan demokrasi kültürünü öğretmektir.

Tabi ki tüm bu güzel şeylerin gerçekleşmesinde yaygın eğitim ve kültür kurumu olarak görev üstlenmesi gereken kütüphanelerin iyi örgütlenmesi, kütüphanecilerin de teknik konular yanında psikoloji, sosyoloji ve pedagoji konularında eğitim görmüş, gelişmeleri takip edebilen kültürlü yaratıcı dü- şünceye, eğitimci bir kafaya sahip olması gerekir. Çünkü kütüphaneci her konuda, her yaş ve seviyedeki insanlara, sosyal, siyasal, kültürel ve ekono- mik kuruluşlara enformasyon hizmeti vermek durumundadır. Gerek enfor- masyon, gerekse eğitim hizmetlerini verirken Halk Eğitim Merkezleri, okul- lar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, medya, diğer resmi ve özel kurumlarla eşgüdüm içinde bulunarak maddi ve manevi açıdan desteklerini almalı, kendi kaynaklarını da gerektiğinde onların kullanımına sunmalıdır.

Biliyorum günümüz koşullarında söylediklerimin yapılması oldukça zor görünüyor ama, gerçekler de ortada. Zoru başarmak zorundayız, aksi halde işlerini yerine getirmeyen kurumlar ya yok olur ya da toplum tarafından göz ardı edilir. O halde bunu uzun bir yürüyüş olarak kabul edip artık küçük atılımlara başlayalım. Bilinmeli ki uzun yolu katedebilmek çoğu kez küçük adımlarla başlar. Başarılarımız görüldükçe mutlaka toplumun tüm kesim- leri bizimle olacaktır.

Kaynakça

- Barkan, Murat (1994). *Eğitim iletişimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Başaran, İbrahim Ethem (1989). *Eğitime giriş*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Başgöz, İlhan. (1995) *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Büyük Düvenci, Sabri (1991). *Eğitim felsefesine giriş* 1.bs. Ankara: Savaş Yayınları.
- Eğitim bilimine giriş* (1991). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Güvenç, Bozkurt (1992). *Japon kültürü*. 4.bs. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- (1995) *Kültür ve eğitim*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- İşte Almanya* (1996). Çev. Dr. Belma Emircan Almanya Societist-Velaye.
- Keseroğlu, Hasan S. (1989) *Halk kütüphanesi politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde durum*. İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (1987) *Halk kütüphanesi için hizmet kılavuzu* Haz. IFLA Halk Kütüphanesi Seksiyonu Çev. Sevgi Hısim. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Sadıklar, C. Tayyar. (1995) *İki binli yıllar dünya ve Türkiye*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Tekeli, İlhan-Selim İlkin. (1993) *Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim ve bilgi üretim sisteminin oluşumu ve dönüşümü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Yusuf Tavacı